

תוכן העניינים

1	מבוא
3	פרק 1 – ארצות הברית ו-"שנות הששים"
4	התנועה לזכויות האזרח ותרבות הנגד האמריקנית
8	המלחמה הקרה ומלחמת וייטנאם
11	פרק 2- דילן ומוזיקת המחאה
11	תולדות חיים
16	מוזיקת מחאה בהיסטוריה של ארה"ב
19	פרק 3 – שירי המחאה של דילן
26	סיכום
28	ביבליוגרפיה

מבוא

אין עוד זמר או מוזיקאי של מוזיקה פופולרית שיש לו מעמד כמו של בוב דילן (Dylan, b. 1961). העובדה הברורה ביותר שמעידה על כך היא שהוא המוזיקאי היחיד אי-פעם שזכה בפרס נובל לספרות, אות לחשיבותו כ-singer song writer. אבל זאת בהחלט לא העדות היחידה. חיפוש באמזון מעלה למעלה ממאה ביוגרפיות של הזמר, בינם גם כאלו שמיועדות לילדים. רבים מחשיבים אותו ל"קול של הדור" של שנות הששים, וכפי שכתב אחד מהם, "דילן ביטא בשבילנו את כל מה שרצינו להגיד ולא ידענו איך".¹ בעיני הדור שהתבגר בשנות הששים בארה"ב, דילן הוא לא רק עוד זמר, ואולי אפילו לא רק עוד מוזיקאי, שאפשר להשוות את החשיבות שלו לזו של מוזיקאים אחרים, כמו הביטלס. הוא כאילו לבד בליגה משלו מבין היוצרים של התקופה, משורר ולא רק זמר, שהחשיבות שלו חורגת מהתרבות הפופולרית.

אחד המאפיינים הבולטים ביותר בקריירה שלו הוא העיסוק שלו במחאה. ברשימה של עשרת שירי המחאה החשובים ביותר אי-פעם של מגזין הרוק הגדול ביותר בעולם, Rolling Stone (שנקרא על שם שיר של דילן), לא פחות מארבעה שירים הם של דילן.² שיר אחד מתוך אלה, Hurricane, הוא מ-1976. שלושת האחרים הם מהחצי הראשון של שנות הששים, השנים שבהם נבנה פרסומו של דילן, התקופה בקריירה שלו שבה היה מזוהה עם מה שכונה אז "תרבות הנגד" של הצעירים האמריקניים. מטבע הדברים, ניתן לצפות לכן ששירי המחאה האלו יעסקו בנושאים שהתרבות הזו יצאה נגדם. בנוסף, אחת התחנות החשובות בתחילת הקריירה הארוכה של דילן הייתה ההופעה שלו ב"המצעד הגדול לוושינגטון" ב-1963, שם הוא שר שני שירים לאחר הנאום הידוע של מרטין לותר קינג, "יש לי חלום". גם היום יש לו מעמד מיוחד בעיני שחורים, למרות שמבחינה מוזיקלית לפחות הוא היה רחוק מאד במשך רוב הקריירה שלו ממוזיקה שחורה. צ'אק די (Chuck D) מנהיגה של להקת ההיפ-הופ הלוחמנית פאבליק אנמי, אמר על דילן שהוא היה עבורו המודל ליצור מחאה – ממנו הוא למד איך לכתוב מילים שידברו על הבעיות של החברה, ואיך לפעול נגד ה"מיינסטרים".³

דילן הוא כמובן מוזיקאי, ולא רק כותב מילים, אבל יש להדגיש שהוא עצמו אמר יותר מפעם אחת שכדי להבין אותו, צריך להבין את המילים של השירים שלו.⁴ הוא ראה את עצמו כמשורר לא פחות מאשר מוזיקאי, ואמר בראיונות שונים שמבחינתו, המילים של השירים שלו כאילו זרמו דרכו – הוא ביטא את הרוח של התקופה, "הציטיגיטט", ולא רק את עצמו. עם זאת, יש לזכור שדילן נודע לשמצה כמראיין בעייתי, שאף פעם אין לדעת האם ועד כמה הוא באמת מתכוון למה שהוא אומר. גם על זה היו לו מה לומר. בראיון מ-1968 הוא התפרץ בכעס ואמר למראיין שבשביל להבין אותו רק צריך להבין את המילים של השירים שלו, והראיונות האלה מיותרים לגמרי... מצד שני, גם המילים רחוקות מלהיות ברורות במקרים רבים (אם כי לעיתים, כמו בשיר Hurricane הן באופן מכוון ישירות וברורות לגמרי, בדומה אולי לשיר "מחכים למשיח" של שלום חנוך). יוצא מזה שאולי אי-אפשר להבין באופן וודאי למה דילן התכוון. ואולי גם לא צריך. כמו כל משורר חשוב, המילים שלו לא מיועדות להיות טיעון אינטלקטואלי קוהרנטי. הן יצירת אומנות, וכמו יצירות אמנות חשובות רבות, הן פתוחות לפרשנות.

עבודה זו תנסה לבחון את הקשר בין דילן לבין הערכים הדמוקרטיים של תקופתו: מהם הערכים האלה וכיצד הם באים לידי ביטוי בשיריו. הפרק הראשון יעסוק בערכים האלו – מהם למעשה הערכים הדמוקרטיים של "שנות הששים". לשם כך נבחן גם את הערכים המוכרים של התנועה לזכויות האזרח, וגם של התנועה שקדמה לה, של אלו שמכונים "ביטניקים". לדילן היו קשרים חזקים עם שתי התנועות האלו. עם זאת, הערכים של שתי התנועות האלו אינם זהים, הקשר בינם אינו תמיד פשוט. המטרה תהיה להבין את הערכים של התקופה הזו, או נכון יותר, הערכים של אלו שהיו קשורים לתנועות המחאה.

¹ David Shumway, "Bob Dylan as cultural icon". In Kevin Dettmar (Ed.), **The Cambridge Companion to Bob Dylan**. Cambridge: Cambridge University Press, 2009. Pp. 110-122

² <https://www.rollingstone.com/music/music-lists/readers-poll-the-10-best-protest-songs-of-all-time-141706/bob-dylan-masters-of-war-172547/>

³ <http://www.geocities.ws/presidentgod/Lyrix/Dylan/dylanimprint.html>

⁴ Anthony Decurtis, "Bob Dylan as songwriter". In Kevin Dettmar (Ed.), **The Cambridge Companion to Bob Dylan**. Cambridge: Cambridge University Press, 2009. pp. 42-54

פרק 1 – ארצות הברית ו-"שנות הששים"

"שנות הששים" כמושג, ולא דווקא כעשור מוגדר באופן ברור מבחינה כרונולוגית, הפך להיות מושג מוכר בכתביה ההיסטורית על ארה"ב.⁵ הסוציולוג מאוניברסיטת קולומביה טוד גיטלין, שהיה פעיל ברבים מהמאבקים שמזוהים עם התקופה הזו, כתב על התקופה הזו שהיא אינה חופפת בדיוק לעשור 1960-69, וש אפשר בהחלט להתווכח על השאלה מתי בדיוק היא התחילה ומתי היא נגמרה, אבל בכל מקרה, זאת היא תקופה שיש לה חשיבות יוצאת דופן בהיסטוריה המודרנית של ארה"ב. מעל לכל, זאת היא תקופה של שינוי מהיר ובמקרים רבים סוער מאד, גם מבחינה תרבותית וגם מבחינה פוליטית: תקופה שבעיני רבים שינתה את אופי הדמוקרטיה האמריקנית.

מזווית הראיה שלו לפחות, בוב דילן ניצב במרכז של הסערה הזו – לא מבחינה זו שהוא היה הגורם שלה כמובן, אלא מבחינה זו שהשירים שלו נגעו כמעט לכל הנושאים שעוררו את הסערה הזו: "רציחות גזעניות ('The Lonesome Death of Hattie Carroll'), הגזענות של המעמד הנמוך הלבן ('Only a Pawn in Their Game'), האידאולוגיה של המלחמה הקרה ('Masters of War' and 'With God on Our Side')".⁶ יתרה מזאת, כותב גיטלין, דילן עשה זאת ממרכז הבמה, כאמן מצליח בחברת תקליטים גדולה, ולא מהשוליים, ולכן היו לשירים שלו כוח מיוחד: הם נתנו למאזינים שלו את התחושה שהשאיפות הפוליטיות והחברתיות שלהם צוברות כוח ויכולות להביא לשינוי אמיתי. עבור גיטלין, שספרו אינו עוסק דווקא בדילן או במוזיקה בכלל, דילן הוא גורם מרכזי ב"שנות הששים", כלומר במה שהוא רואה כמהות המרכזית של התקופה הזו: "המהפכה" – התקופה שבה ארה"ב הפכה, או לפחות נראתה כאילו היא בדרך, להיות דמוקרטיה "אמיתית" עבור כל האזרחים שלה. ליתר דיוק, ככה הוא ראה זאת אז, כשהיה סטודנט והשתתף ב"מהפכה". כשהוא כתב על התקופה ממרחק של עשרים שנה, הוא מתייחס לאמונה הזאת במעט אירוניה ואפילו מעט מרירות אולי, לאחר שהשינוי הזה התברר כפחות מלא ממה שהוא וחבריו בתנועה לזכויות האזרח קיוו לו אז.

גם אלו שנמצאים מבחינת ההשקפות שלהם בקצה ההפוך מזה של גיטלין הרדיקלי, מסכימים עם הדברים האלו: "שנות הששים" אינם רק עשור כרונולוגי אלא תקופת שינוי מהיר בארה"ב בכל הנוגע להשקפות על היחסים בין הגזעים, היחסים בין המינים, מעמדה של ארה"ב כמעצמה עולמית, זכויות הפרט, ולמעשה כמעט כל נושא שיש עליו דיון פוליטי בימינו. אלו שמכונים "שמרנים" (ומתברר שההגדרה הזאת אינה כה פשוטה, אבל בכל זאת אפשר להשתמש בה כניגוד לאלו שמכונים "פרוגרסיביים") רואים בתקופה הזאת תקופת משבר בארה"ב, בדיוק מאותן סיבות שגיטלין ואחרים מהמחנה הפוליטי שלו רואים בה תקופה של מהפכה לטובה.⁷ כלומר, אפשר להגיד שלפי מרבית הדעות, "שנות הששים" הם תקופה של שינוי מהיר, ושהמוזיקה של דילן נגעה לצדדים המרכזיים של השינוי הזה. הסיבה שאני כותב "מרבית הדעות" ולא "כל הדעות" היא שמתברר כי גם לגבי השאלה הזו יש דעות שונות, ויש היסטוריונים שטוענים שלמעשה השינוי הוא הרבה פחות משמעותי ממה

⁵ Todd Gitlin, *The Sixties : years of hope, days of rage*. 2nd ed, New York: Bantam Books, 1993. Introduction.

⁶ Ibid, p. 125.

⁷ James A. Hijiya, "The Conservative 1960s". *Journal of American Studies*, Vol. 37, No. 2 (Aug., 2003), pp. 201-227